

In deze blijft Prof. Visscher niet het voorbeeld der vaderen getrouw.

Doch luisteren we naar wat Prof. Visscher nu aangaande de vaderen betoogt (bl. 12, 13).

Om objectief te blijven geven we hem zelf weer het woord:

„Men meent echter niet, dat zij geheel onbekend zijn geweest met de bezwaren, die er ook nu tegen dit slot ingebracht worden. Zoo bestrijdt David Pareus reeds hen, die een beroep op Marcus' getuigenis afwijzen, omdat het slot in handschriften zou ontbreken. (Zie David's Parei Opera theologica, Genevae 1650, III, IV, fol. 704). Ook Grotius was er volkomen mee op de hoogte. „Het is ongeloflijk,” zegt hij, „dat de geschiedenis der opstanding, die zulk een hoogst voortnam deel van het Evangelie is, door Marcus zou zijn weggelaten. Ook schijnt het mij ongeloflijk dat deze door hem geschreven, verloren zou zijn gegaan en dat door een ander dit gedeelte zou zijn aangevuld. Hoe zou zulk een gebrek in dit boek ontstaan, dat toch zonder twijfel terstond nadat het in het licht verschenen was in vele exemplaren is afgeschreven en wijd en zijd verspreid. Bovendien, waarom heeft dan hij, die het aanvulde, niet de eigen woorden van Mattheus gevolgd?” Zoo gaat Grotius voort met de opsomming der bezwaren, waaronder ook dat het slot geheel of gedeeltelijk in sommige handschriften ontbreekt. Zelfs noemt hij de ook door lateren, op grond van oude getuigen aangevoerde verklaring, dat deze omisatie door de afschrijvers opzettelijk zou geschied zijn om aan een tegenstrijdigheid te ontkomen. (Zie Hugonis Grotii Annotationes in N. T. Groningen, 1827, Vol. III, p. 101). En zoo heeft ook, om dan een volksboek te citeren, Franciscus Biderus in zijn Schriftuurlijk Licht, dl. IV, blz. 407, kol. a er op gewezen, dat er zijn, die „de swarigheid van dat eerst aan Maria Magdalena” zoo groot achten, „datse daerom dit zestiende Capittel van Marcus houden voor Apocryph”. Deze voorbeelden, die gemakkelijk vermeerderd kunnen worden, bewijzen, dat het probleem in zijn geheel omvang aan de vaderen bekend is geweest. Toch denkt er geen van hen aan de methode van Dr. Kuyper toe te passen.”

Maar hoe hebben we het nu?

Wordt door deze voorbeelden inderdaad bewezen, dat het probleem in zijn geheel omvang (ik spatieer!) aan de vaderen bekend is geweest?

Waar vindt men bij de vaderen een nauwkeurige schifting van de handschriften in verband met het Markuslot?

En daar draait toch alles om!

Waarom cijfert Prof. V. het feit weg, dat eerst na de hier genoemde vaderen het tekstonderzoek systematisch, wetenschappelijk werd gedreven?

Waarom houdt hij er geen rekening mee, dat wij het aan den arbeid van mannen als Tischen-dorf, Westcott en Hort, Nestle en Von Soden te danken hebben, dat wij een zooveel beter inzicht in den tekst verkregen hebben dan onze vaderen bezaten?

Waarom schakelt hij het eenvoudig uit, dat de beide oudste handschriften, het Vaticaanse en het Sinaitische, welke ons in zake het Markuslot zoozeer in verlegenheid brengen, eerst in de negentiende eeuw bekend zijn geworden en onzen vaderen totaal onbekend waren?

Hoe is het mogelijk, dat hij kan beweren: aan de vaderen is het probleem in zijn geheel omvang bekend geweest?

Dat is met de feiten in flagranten strijd.

Juist door de nadere bestudeering van het tekst-materiaal en inzonderheid van de oudste handschriften, heeft dit probleem zulk een omvang verkregen.

Ik herhaal: op de wetenschappelijke verdiensten van Dr. V. hoop ik nooit het minste af te dingen. Maar wat hij hier gedaan heeft, kan ik met geen mogelijkheid wetenschappelijk noemen.

Men verwerft zich daarmee misschien een goedkoop succes bij hen, die nimmer van deze dingen hoorden.

Maar dit succes kan slechts tijdelijk zijn.

Want de waarheid achterhaalt alle foutieve voorstelling.

Om eens een vergelijking te trekken.

Men zou evengoed kunnen beweren, dat onze vaderen het probleem van het reisverkeer in den geheelen omvang gekend hebben, omdat de afstanden geographisch dezelfde zijn gebleven en de behoefte van den mensch om zich te verplaatsen er ook reeds was.

Tegenover Calvin staat Prof. V. al even zwak. Men leest in zijn brochure (bl. 13):

„Calvin erkent het heele Marcus Evangelie in den vorm, waarin het tot ons kwam, als gewoont van den Heiligen Geest. In het argumentum, dat aan de Harmonia voorafgaat, zegt hij met nadruk: „zij meenen, dat Marcus een bijzondere leerling van Petrus geweest is, ja zelfs dat hij het Evangelie geschreven heeft, zooals het hem door Petrus gedictéerd zou zijn en dus als een amanuensis of schrijver zijn dienst heeft bewezen. Hierover zullen wij het ons niet erg moeilijk maken, omdat het er voor ons weinig op aankomt, indien wij slechts dit vasthouden, dat hij een wetige en van Gods wege verordende getuige is, die niets heeft overgeleverd dan alleen onder voorafgaande dictéering des Heiligen Geestes.” Zoo spreekt Calvin. Hij denkt er niet aan het slot van Marcus te schrappen

als ongeacht. Ook daarvan geldt zijne verklaring, dat het „onder voorafgaande dictéering des Heiligen Geestes geschreven werd door een wetige en van God verordende getuige.”

Calvin handhaaft hier Markus als auteur van het geheele evangelie, ook van het slot.

Daarom treft nu maakt Prof. V. juist eenig voorbehoud.

Ook hier verlaat Dr. V. blijkbaar het spoor van Calvin.

En dan durft hij dit een ander verwijten.

Is dit geen toepassing van de pot- en ketel-politiek?

De zaak staat zóó, dat Calvin over het Markus-slot zwijgt?

Dit kan eenigszins verwonderen, omdat hij andere punten van tekstonderzoek wel behandelt.

Tweeërlei kan hier ter verklaring dienen.

Vooreerst geeft Calvin geen uitlegging op het Markusevangelie afzonderlijk, maar eigenlijk bij wijze van aanhangsel op Mattheus, waardoor de bijzondere eigenaardigheden van het eerste niet zoo tot haar recht komen.

Voorts vergeet men niet, dat de kwestie van Markus 16:9—20 vooral door Roomsche godgeleerden, onder wie Maldonatus vooropging, weer is opgerakeld, maar dan hoofdzakelijk na Calvijn's dood. Daaruit laat het zich begrijpen, dat latere schrijvers deze zaak wel aanroeren en Calvin niet.

Veelmeer dan hoe Calvin oordeelt in dit bijzonder geval, waarin geen voldoende tekstmateriaal hem ten dienste stond, waarvan in zijn tijd de actualiteit nog niet zoo gevoeld werd en waarover hij uit den aard der zaak weinig gelegenheid had zich te uiten, interesseert ons zijn algemeene houding tegenover het tekstonderzoek.

Daaruit kan eerst worden afgeleid, naar welke beginselen Calvin hierbij te werk ging.

Prof. Visscher verzuimde echter dit punt aan de orde te stellen.

Dit nu kan niet genoeg betreurd.

Want had hij dat gedaan, zoo zou zijn brochure anders zijn uitgevallen of misschien wel in de pen zijn gebleven.

Calvin bezat ook hierin een scherp blik.

Wij zouden reeds, dat de grootste tekstmoelijkheden, behalve in het slot van Markus, gelegen zijn in Joh. 7:53—8:11 en 1 Joh. 5:7.

Wij willen nu Calvin daarop eens naslaan en beginnen bij 1 Joh. 5:7.

Bij dezen tekst teekent hij aan: „Door sommigen is dit er geheel uitgelaten. Hieronymus denkt hierbij eer aan kwaadwilligheid dan aan misverstand en dan alleen aan den kant van de Latijnen. Maar waar ook de Griekse handschriften niet eenstemmig zijn, zoo durf ik nauwelijks iets met zekerheid te zeggen. Aangezien echter, als dit vers eraan toegevoegd wordt, het verband heel goed vloeit en ik zie, dat het in de beste en geloofwaardigste handschriften gevonden wordt, zoo neem ik voor mij het ook gaarne aan.”

Deze uitspraak is zóó duidelijk, dat er een heele theorie voor het tekstonderzoek op te bouwen ware.

Hieronymus, zegt hij, is van meening, dat de Latijnsche handschriften dit vers met boos bedoelen hebben doen vervallen. Calvin wil hiervan evenwel niet hooren. Het valt hem moeilijk uit te maken of dit vers canoniek is of niet. En als hij het ten slotte toch gaarne als canoniek aanvaardt, dan doet hij dit niet op een der gronden, door Prof. Visscher genoemd, maar omdat het verband geen moeilijkheden oplevert en de beste en geloofwaardigste handschriften het bevatten. Hij spreekt zoo alleen voor zichzelf (ego quoque). Hij laat een ander vrij er anders over te denken.

Hierin ligt alzoo opgesloten: wanneer men met een tekst te doen heeft, die in het verband moeilijkheden veroorzaakt en die in de beste en geloofwaardigste handschriften niet wordt gevonden, behoort men dien zonder aarzeling te laten vervallen.

Past dit nu toe op het geval van Markus 16 vs. 9—20.

Het verband (dit zal ieder, die de Schrift in den grondtekst kan lezen, grif moeten toegeven), vloeit hier niet, gelijk men verwachten zou.

Volgens Prof. Kuyper hebben de beste en geloofwaardigste handschriften het niet.

Zoo zou Calvin in eigen persoon in de gegeven omstandigheden precies eender hebben gehandeld.

Verschil van opinie kan alleen hierover bestaan welke de beste en geloofwaardigste handschriften zijn.

Doch genoeg om te doen zien dat het beginsel, waaruit Prof. Kuyper het Markus-slot beoordeelde, het beginsel is, dat Calvin zelf huldigde.

Ten overvloede vergelijk men het nachtere standpunt, dat Calvin in deze kwesties innam met het „naar uw tenten, o Israël!” dat Prof. Visscher op zijn ramshoren blies.

Zou Prof. Visscher werkelijk meenen, dat de Schrift bij hem veiliger is dan bij Calvin?

Misschien acht iemand het een bezwaar, dat het bij 1 Joh. 5:7 maar over één enkel vers loopt, maar bij het Markuslot over een groot deel van een hoofdstuk.

In dien geest sprak ook de „N. R. Cl.”

Ik hoop hierop later met een enkel woord van roep te dienen.

Vragen we daarom, hoe Calvin over Joh. 7 vs. 53—8:11, dus over evenveel verzen als het Markus-slot, oordeelt.

Hij schrijft: „Het staat genoegzaam vast, dat deze historie den Grieken onbekend is geweest. Daarom vermoeden sommigen, dat zij er van elders ingelacht is. Maar aangezien zij altijd door de Latijnsche kerken aangenomen is en in zeer veel oude Griekse handschriften gevonden wordt en niets bevat, dat den apostolischen geest onwaardig is, bestaat er geen reden, waarom wij zouden weigeren haar tot ons nut aan te wenden (in usum nostrum accommodare).”

Weer treft u de zakelijke toon, waarop Calvin over dit vraagstuk handelt.

Hij laat u zelfs in twijfel of hij deze geheele pericop tot het evangelie rekent of niet.

Mocht ge een oogenblik vermoeden, dat hij zich beslist vóór de canoniciteit ervan zou uitspreken, later kiest hij zijn woorden zóó, dat gij er het tegenovergestelde uit zoudt kunnen afleiden.

Hij zegt niet: er is geen reden, waarom wij zouden weigeren haar als canoniek te aanvaarden, of iets dergelijks, maar: er is geen reden waarom wij zouden weigeren haar tot ons nut aan te wenden of wilt gij: pasklaar te maken.

Maar zoo ongeveer drukken onze statenvertalers in hun voorrede op de apocriefe boeken zich ook uit.

Wat in de apocriefe boeken niet met den schriftuurlijken geest in strijd is, mogen wij tot nut en stichting gebruiken.

Maar hoe dan ook, Calvin maakt zich over een kwestie als deze niet warm.

Waar het ten laatste over waardeering der handschriften gaat, neemt hij de voorzichtigheid in acht.

Van verkettering van hen, die op dit punt het met hem oneens zijn, geen spoor.

Eindelijk mag ik niet nalaten te wijzen op zijn merkwaardige uitspraak bij Matth. 27:9.

Het betreft hier een aanhaling uit het Oude Testament van de dertig zilverlingen, het loon des verraafts, waarvoor de akker van den pottebakker zou worden aangekocht.

In Zacharia (11:12) vindt men zoodanige vermelding. In Jeremia (althans naar de letter) niet. Toch wordt in den gangbaren tekst Jeremia genoemd.

Veel is in den loop der eeuwen over deze plaats getoed.

Men heeft zelfs een apocrief geschrift van Jeremia opgesteld, blijkbaar om de eer van Mattheus als geschiedschrijver te redden.

Want het lastige is, dat bijna alle voornamen handschriften hier Jeremia hebben.

Doch Calvin hakt aanstands den knoop door. Hij verklaart: „Ik kom er voor uit, dat ik niet weet, hoe de naam Jeremia hier is binnengeslopen. Ik breek er mij ook het hoofd niet mee (nec anxie laboro). Ongetwijfeld is de naam Jeremia bij vergissing gezet voor Zacharia. De zaak zelf wijst het uit. Bij Jeremia leest men niets dergelijks, noch ook iets wat daar nabij komt.”

Men heeft wel beweerd, dat Calvin het mogelijk achtte, dat Mattheus zich vergiste.

Maar tot zulk een uitlegging heeft men het recht niet.

Blijkbaar doelt hij op de overschrijvers. Die hebben volgens hem een fout gemaakt.

Het wetenschappelijke tekstonderzoek van tegenwoordig zou zich aan zulk een onderstelling, waarvoor zoo weinig grond in de handschriften wordt gevonden, niet wagen.

Maar dat doet er op het oogenblik niet toe. Klaar als de dag treedt hier aan het licht, hoe Calvin bij al zijn arbeid voor oogen hield, dat wij de oorspronkelijke handschriften (door de bijbelschrijvers zelf vervaardigd) niet meer bezitten en dat wij er ten allen tijde op bedacht hebben te zijn, dat in het overschrijven fouten kunnen voorkomen.

Toch zal niemand beweren, dat hij in eerbied voor de Schrift voor Prof. Visscher onderdeed!

Wij komen dan, wat het beroep op de vaderen aangaat, tot deze slotsom.

In zake het tekstonderzoek wijkt Prof. Visscher af en van het reformatorisch beginsel, gelijk dat bij Calvin wordt gevonden en van het reformatorisch resultaat (n.l. wat het auteurschap van het Markus-slot aanbelangt).

Daarentegen houden onze Gereformeerde kerken aan dat reformatorisch beginsel vast, terwijl sommigen of velen onder ons (hiervan laat zich geen statistiek opmaken) tot een ander resultaat komen.

Daarom deden we vroeger reeds Prof. Visscher in dit opzicht in bij de ultra's.

Hij laat in dit stuk het reformatorisch beginsel los.

Nu vatten we dit ook weer niet al te tragisch op. Er is onderscheid tusschen beginsel en beginsel. De afwijking van Prof. Visscher houden we niet